

Medkulturno povezovanje

Seminar Fikfak 2021

Mentorici: prof. dr. Alenka Fikfak, izr. prof. dr. Christine Mady

Asistenta: Janez Peter Grom, Kristijan Lavtižar

Študenti: Peter Grudina, Aleš Švigelj, Marko Lazić

V okviru intenzivnega mednarodnega sodelovanja z Notre Dame University (NDU) iz Bejruta v Libanonu so v letih 2019 in 2020 nastale tri zaključne naloge pod deljenim mentorstvom Christine Mady (NDU) in prof. dr. Alenke Fikfak (UL FA).

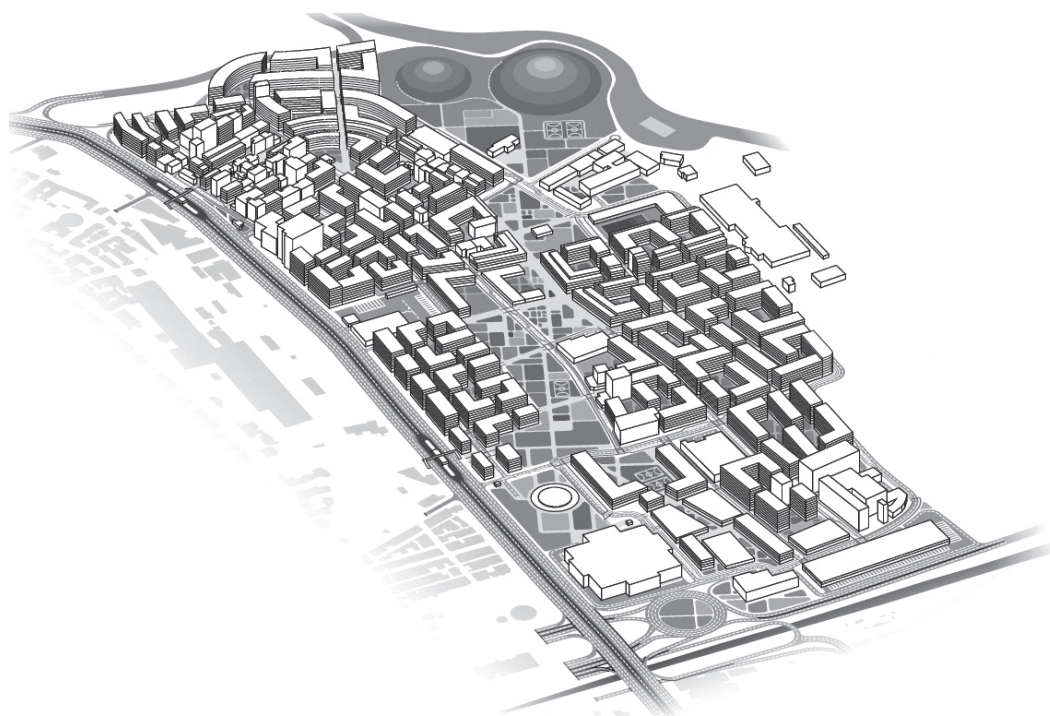
Projekti so v vseh primerih obravnavali lokacije v Bejrutu, vendar na različnih ravneh. Študenta Aleš Švigelj in Marko Lazić iz študija arhitekture (UL FA, EMŠA) sta v skupni nalogi obravnavala lokacijo Zouh Mosbeh v bližini središča mesta z osredotočenjem na arhitekturno rešitev ter širšo lokacijo umestitve predvidenih stavb. Urbanistično problematiko je v magistrski nalogi, študij urbanizma (UL FA, DMŠU), študent Peter Grudina obravnaval skozi reševanja obrobne lokacije v bližnjem predmestju Bejruta.

Vsem nalogam je skupno reševanje perečih družbenih problematik s ciljno usmerjenim projektnim naslavljanjem arhitekturnega in prostorsko-urbanističnega poseganja v obstoječe strukture, z osrednjim vprašanjem prepletanja socialnih struktur, medkulturnega povezovanja, s poudarkom vključevanja starejših v skupnost. Projekti so ločeno, v različnih prostorskih kontekstih, obravnavali odprta vprašanja trajnostne mobilnosti in vpliva na enakovreden dostop do funkcij mesta, nezaposljivost mladih izobraženih kadrov, neobstoječe medgeneracijske integracije in prenos znanja. Z naraščajočimi družbenimi razhajanjmi so te ločene problematike sestavni del širšega pojava urbane gentrifikacije in posledične segregacije prostora.

Bejrut je bil in ostaja vse bolj mesto nasprotij. V njem sobivajo luksuzne prenovljene soseske in marginalizirani predeli, ki še vedno nosijo breme državljanske vojne. Mesto zaznamujejo okoljski izzivi, pomanjkanje vode ter elektrike, izredno pomanjkljiv javni prevoz, ki le povečuje pritisk na že tako natrpano cestno infrastrukturo. Libanonska prestolnica je danes glavni center države in izraža tudi njeno raznolikost, saj v Bejrutu živi veliko število narodnih in verskih skupnosti. Mesto se še danes deli na krščanski vzhodni in muslimanski zahodni del, pa čeprav je veliko izjem in specifičnosti.

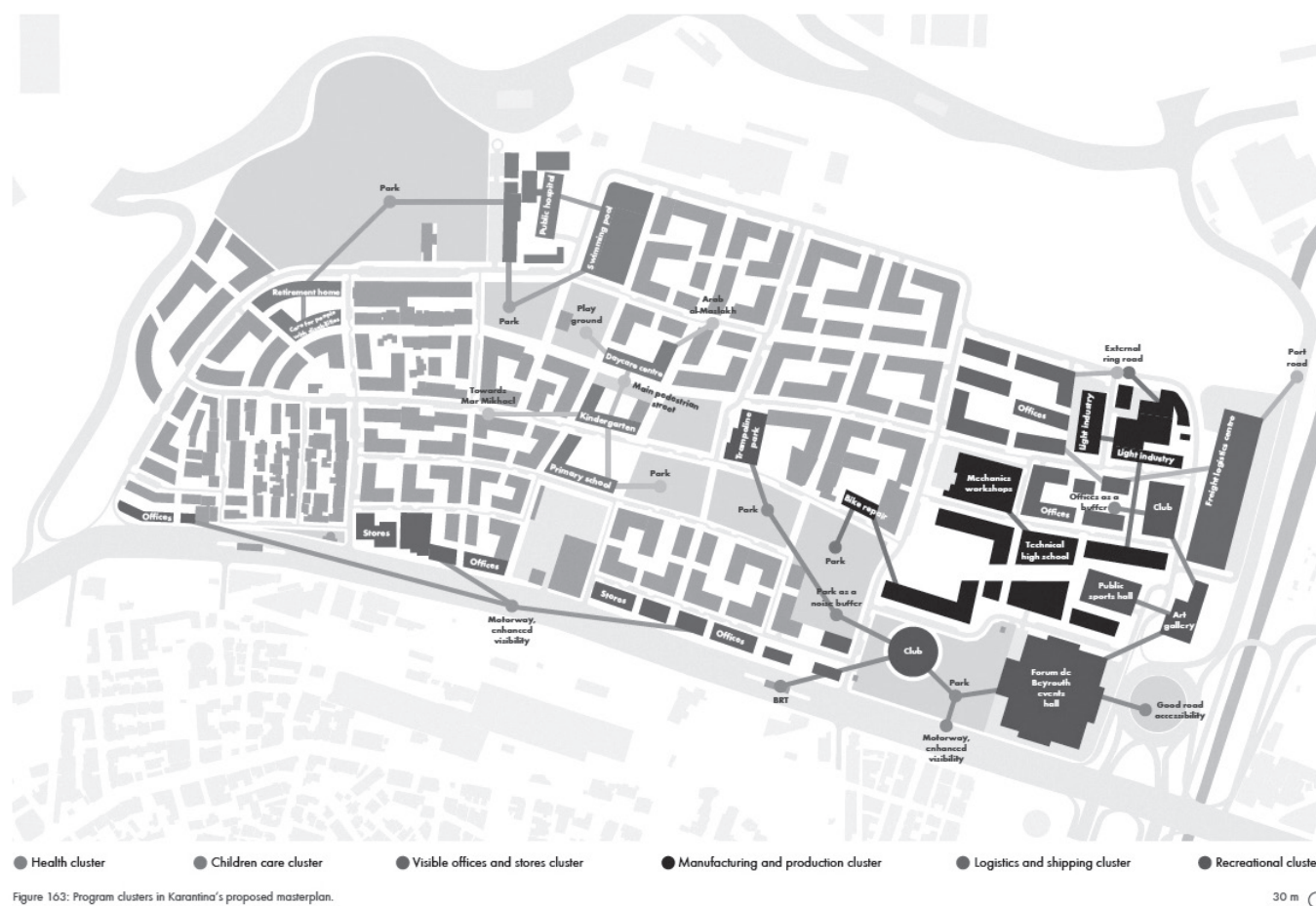
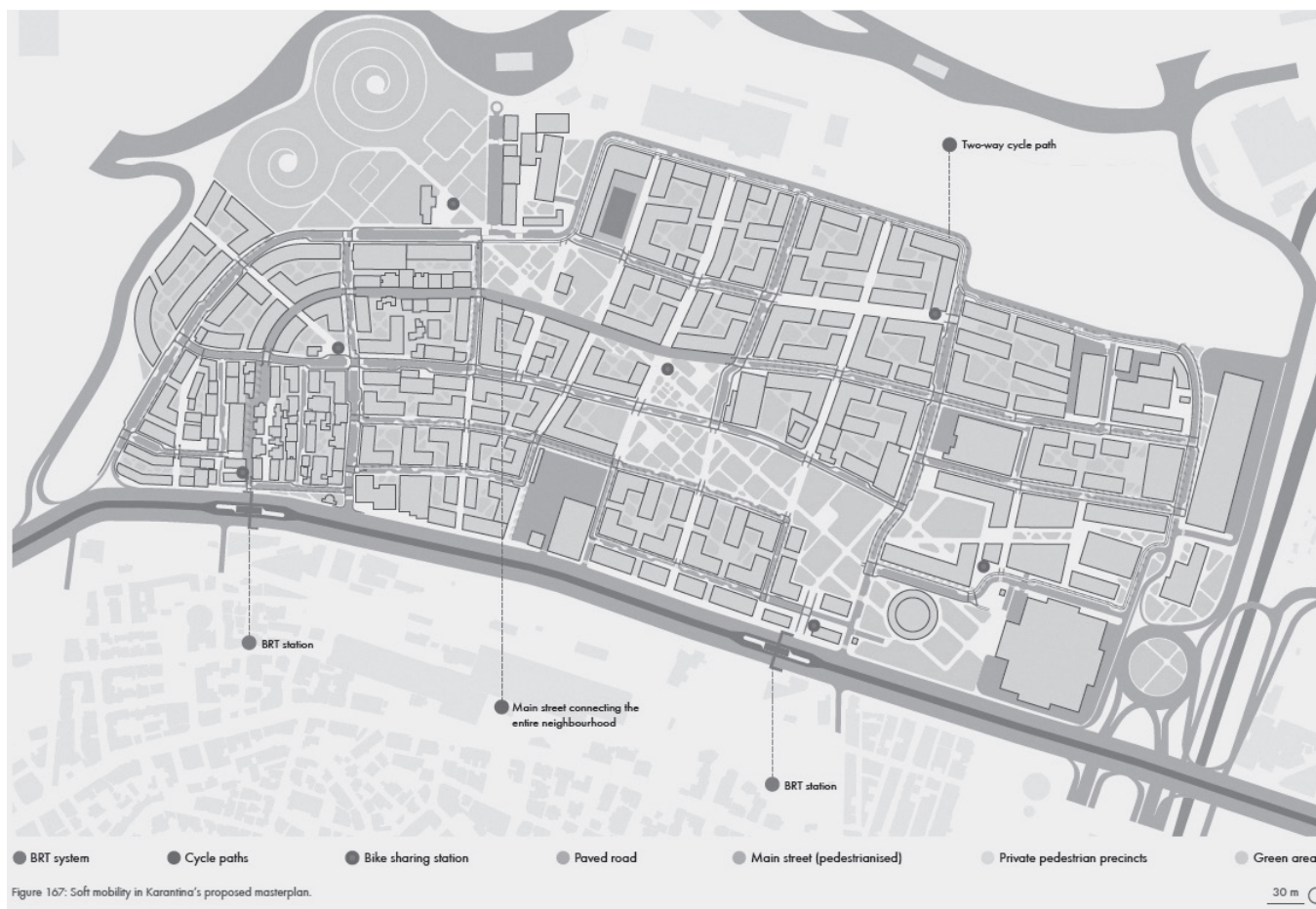
Državljska vojna je na mestu pustila močno sled, ki je v številnih predelih že izbrisana, saj je bila prenova centra izredno hitra in dosledna. Prenovili so stavbe, toda tudi družbeno tkivo, saj so rekonstruirani predeli namenjeni najbogatejšim slojem. Le nekaj kilometrov oddaljene od centra mesta se nahajajo revne soseske in palestinska taborišča. V današnjem Bejrutu so največje razlike ravno premoženjske, saj se nepremičninski trg osredotoča le na luksuzna stanovanja, tovrstna tipologija novogradenj pa potiska revnejše sloje v skromna stanovanja ali ilegalna naselja. Javnih neprofitnih stanovanj ni, urbanistična regulacija je slabo upoštevana. Mesto je izredno gosto grajeno, javni prostor je namenjen večinoma avtomobilom, zelene površine so prava redkost. Prostorski načrtovalci predlagajo uvedbo raznih urbanističnih načel specifičnih za Bejrut: graditi mesto na podlagi prometne infrastrukture, iskati stik z morjem, oblikovati linijske, ne pa točkovne javne prostore, in graditi nevtralna okolja z večjimi storitvami za podpiranje stikov med skupnostmi.

Peter Grudina – onkraj marginalizacije / revitalizacija območja Karantina

V nalogi se izpostavlja nevarnost gentrifikacije, ki se pojavlja kot negativna posledica večine projektov urbane prenove. V tem kontekstu se pri študijah urbane prenove uvaja tudi pojem trajnostne mobilnosti, najprej kot bistvena komponenta procesa urbane prenove, nato kot predpogoj za povečanje družbene raznolikosti, ne nazadnje pa kot potencialno orodje zaščite pred gentrifikacijo. Ob primerni aplikaciji lahko tako postane proces urbane prenove bolj družbeno trajnosten.

Bejrut je dokaj segregirano in družbeno neenako mesto, ob tem je težava libanonske prestolnice skoraj popolna odsotnost trajnostnih oblik lokalne mobilnosti. Lokacija projektnega preizkusa je območje Karantina v Bejrutu. Soseska je multietnična, družbeno marginalizirana, onesnažena. Obenem je optimalno locirana med пристaniščem in mestnim središčem. Avtor izpostavlja glavne prednosti in slabosti Karantine; neprimerna raba tal, delna nedostopnost, odsotnost premožnejših prebivalcev, ki bi lahko pritegnili investicije, in pomanjkanje javnih akterjev. Projektni del naloge temelji na predpostavki, da bo bejrutski načrtovani sistem Hitri Avtobusni Prevoz (Bus Rapid Transit– BRT) izveden in bo postal glavni nosilec prihodnjega razvoja v Karantini. Izdelan je obsežen prostorski načrt, ki ima kot cilj optimalno izkoriščanje sistema BRT kot vzvoda za celovito trajnostno revita-

5.8 Visualisations

Karantina in a winter afternoon...

View towards the north from the pedestrian street that runs along the social housing estate.

A sunny but chilly day.

Hassan and Fatima, 32 years old, living in Karantina's social housing.

"We really love our new social housing estate. We were really worried when, a few years ago, they decided to tear down the old building we were sharing with many other Syrian refugees. But now we think it was better this way. We don't live anymore with other families in a crowded apartment and the rent we are paying now is still very reasonable. We also like the proximity of so many services and shops - we can walk with our son to the kindergarten without even worrying about cars. Everything is so different from before."

Amine, 65 years old, living in central Karantina, on the main pedestrian street.

"My wife and me have moved to Karantina a year ago, when my sight started to deteriorate quickly. I used to live in Zouk Mosbeh where I worked as an electrician, but I realised it would not be a practical and safe place to be as a blind person. Here is totally different. At the time of choosing what step to take, I've read that Karantina would be a mainly pedestrianised neighbourhood with very few cars. In my opinion, it is much more than that. I find that living here is extremely practical and relaxing. I feel safe to go out even on my own."

Elie, 26 years old, living in Mar Mikhael, in a renovated building.

"My family is from Jbeil, but I lived some time in Karantina as a teenager when my parents left me with my grandma so I could attend high school in Beirut. Since then, many things changed. Grandma passed away and new development happened in the neighbourhood. We decided to invest in the flat by renovating it and I'm living here again since I work as a physiotherapist in a local clinic. I really think I'll make of Karantina my stable home, it's so convenient. You're in central Beirut, but you feel it is really another world."

Figure 179: 3D visualisation of central Karantina according to the proposed masterplan.

Karantina in a summer evening...

View towards the west from the main pedestrian street that runs through central Karantina.

A sunny and warm day with a light breeze.

Zahraa, 36 years old, living just south of Karantina's park.

"I'm originally from Bourj Hammoud, but I've decided to move here in Karantina. I rent a new flat between the BRT station and the park, it is really an amazing location. My son can walk literally just a few meters to the school, while I take my bike to eastern Karantina where I work as an industrial designer. I feel the community to be very supportive and that helped me a lot when I was left alone with no job and my child to care for. At that time, I could easily leave my son at the daycare centre that also helped me to find a new job in the area."

Georges, 6 years old, living in a new building in the western expansion of Mar Mikhael.

"I live here since I remember. I play every day with my friends in the big park, we often run on the high hill and watch the colourful boxes and the ships that carry them. They are so, so big! I love summer here, because I often go with my cousins to the swimming pool. My big sister, Rousselle, takes care of me in the water, because she says I'm too little to swim. But it is fun anyway. Oh, past Sunday I rode my new bike for the first time, it was incredible! Dad says we can do it here because it is not dangerous, we actually have a lot of space for that."

Rania, 82 years old, living in Gemmayzeh, on the other side of the motorway.

"I come often to Karantina with my grandson while my daughter is working. We just walk to the motorway, ride the new bus for a few stops, take the elevator at the bridge and we find ourselves in the nature. It seems magic, previously I could experience this only by going far out of Beirut, but it was difficult as I don't drive. Here in Karantina we usually walk a bit in the centre, take an ice cream or a manasheh, and then we head to the hills, provided I have the energy for that! When I'm a bit tired we usually stop at one of the new playgrounds."

Figure 180: 3D visualisation of central Karantina according to the proposed masterplan.

lizacijo soseske. Obenem je cilj projektnega predloga uporabiti participativne procese pri sprejemanju projektnih odločitev. Predlagani prostorski načrt sistematično obravnava faze trajnostnega razvoja soseske. Osrednja misel in vodilo v projektu je zagotovitev družbene trajnostne revitalizacije.

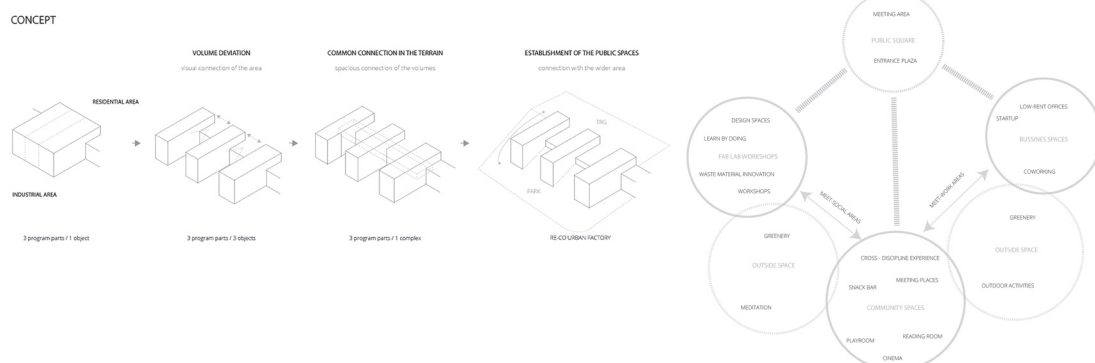
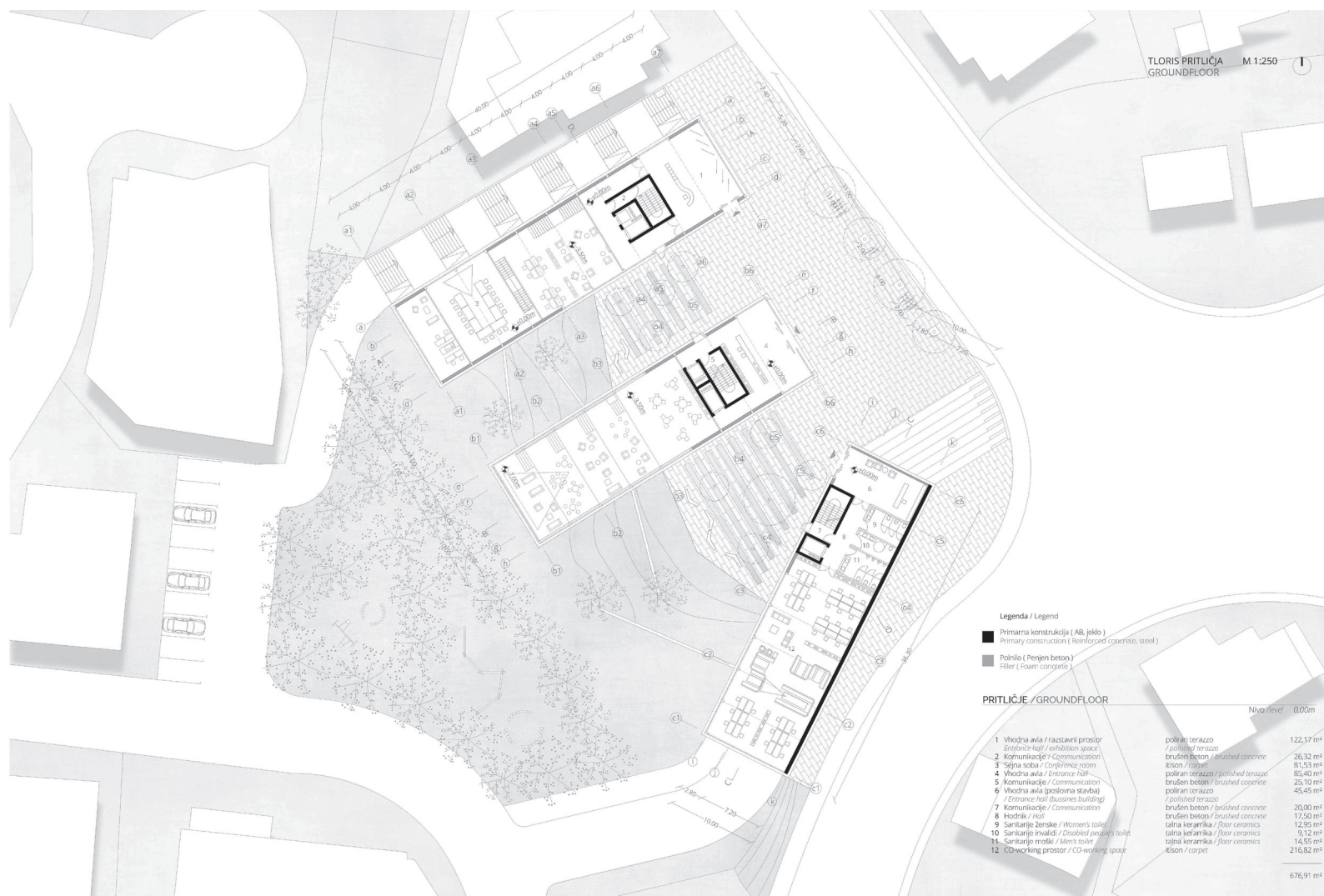
Kljub onesnaževanju in nizki bivanjski kakovosti ima Karantina številne možnosti za razvoj, ki pa so trenutno neizkoriščene. Njena optimalna lokacija med pristaniščem in prenovljenim središčem libanonske prestolnice, relativna razpoložljivost nizkocenovnih zemljišč, prostih za gradnjo, so nedvomno prednosti lokacije.

Z novim prostorskim načrtom se spremeni položaj in vloga javnega deležnika – od trenutne vloge »omejevanja« do vloge »vpliva in usmerjanja« razvoja. V ta namen se predlaga premeščanje onesnaževalnih dejavnosti in ograjenega vojaškega kompleksa, tako da se sprostijo zemljišča v notranjosti lokacije ter se namenijo morebitnim zunanjim vlagateljem namensko za razvoj sodobnih konceptov stanovanjskih kompleksov. Vzhodni del nove Karantine ostaja nestanovanjski (pisarniški prostori, srednja šola, klubi in lahka industrija), center in zahodni del pa sta predvidena kot mešana raba dejavnosti in stanovanj, saj se s tem podpirata hodljivost in varnost. Novi center soseske je prostor, kjer se srečuje ta krščanski in muslimanski del, hkrati pa je prostor, kjer park »zareže« v grajeno okolje. Park je oblikovan kot osrednja poteza odprtega prostora, ki služi kot povezava med primarnim postajališčem BRT in glavno parkovno ureditvijo v območju. Načrtovana mešanica stavb različnih socialnih standardov ter uravnotežena gostota sta zagotovilo izboljšane standarda prebivalcem. Trajnostna mobilnost je v osrčju načrtovanja; glavne zgostitve se nahajajo ob sistemu BRT, notranjost soseske je popolnoma prilagojena pešcem in kolesarjem.

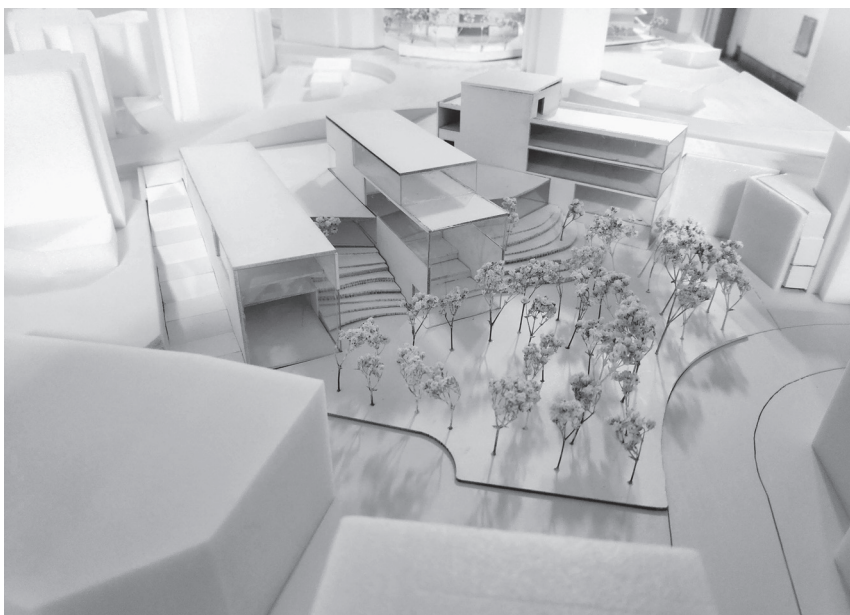
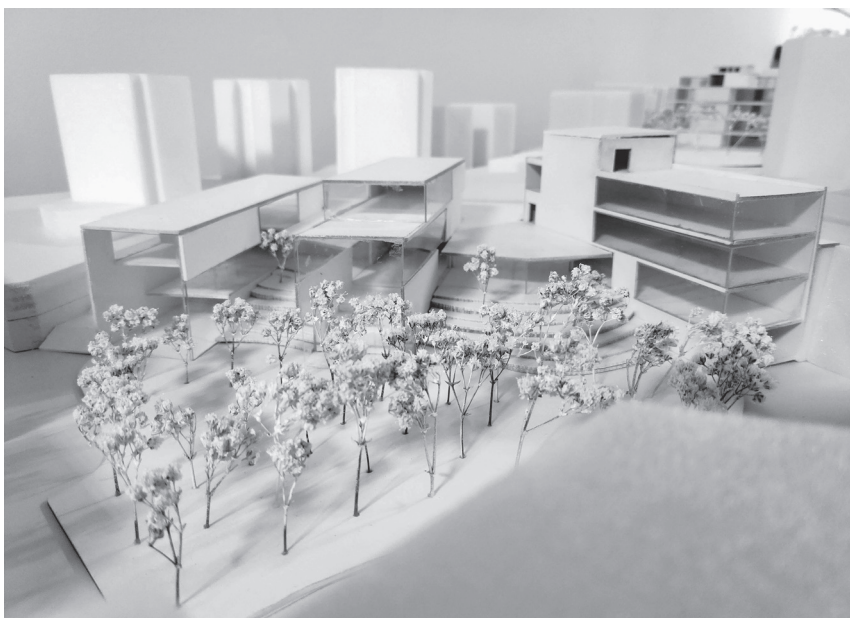
Poleg zmanjšanja stroškov gradnje in preprečitev gentrifikacije sta predvideni dve strategiji. V prvi je predvideno zagotavljanje deleža socialnih stanovanj, gradnja socialnih stanovanj na območju, kjer trenutno stoji »črna gradnja«. Druga pa predvideva ohranjanje in ustvarjanje delovnih mest z ohranjanjem večine proizvodno-industrijskih dejavnosti.

Predvidena projektna faznost sledi viziji optimalnega zaporedja prodaje in odkupa zemljišč s strani javnih deležnikov. Prav tako pa so posamezne faze gradnje premišljene tako, da se območje Karantine z njenimi novimi predeli lahko razvije po samostojnih stavbnih otokih in je ob tem možno prestrukturirati obstoječo gradnjo in selitev obstoječega prebivalstva v nove enote. Razvoj in prestrukturiranje Karantine vpliva tako na urbano tkivo južno od avtoceste kot tudi na druga območja mestu – v prvem primeru kot možno podaljšanje zelenega koridorja v območje zapuščene železniške postaje Mar Mikhael, v drugem pa kot zgled vsestransko trajnostne soseske ob novem sistemu BRT.

Aleš Švigelj – RE-CO center skupnosti

Razlaga tipologije delovnega prostora je lahko zelo obsežna, saj ta predstavlja vse od domače pisarne do poslovne stavbe ali tovarne. Vrsto let so ti prostori obsegali le fizični prostor, kar pa se je z razvojem novih tehnologij in velikega tehnološkega napredka sodobnega časa povsem spremenilo. Poleg fizičnih so se pojavili tudi tako imenovani virtualni delovni prostori. Ti s svojo digitalno sfero, ki je v današnjem času prisotna praktično povsod, predstavljajo nadgradnjo osnovnega fizičnega prostora. Delovni prostor se tako ne konča s fizičnim, temveč se nadaljuje z virtualnim. To lahko sprejmemo kot slabost ali prednost, in to s pridom izkoristimo. Eden od pomembnih dejavnikov, ki vplivajo na spremembo delovnih prostorov, je tudi tako imenovana generacija milenijcev, ki predstavlja mlade, rojene med letoma 1980 in 2000, torej ljudi, ki so odrasli hkrati z razvojem tehnologije. Njim sledijo mlajše generacije, ki so tehnološko še bolj podkovane in prek tehnologije vsakodnevno vpete v življenje. To so generacije, na katere se starejši opirajo pri prenosu znanja in postopnem uvajanju v hitre tehnološke spremembe. Zaradi omenjenih dejavnikov in številnih teženj po spremembi načina dela in delovnih prostorov je prišlo do pojava novega koncepta skupinskega dela, poimenovanega

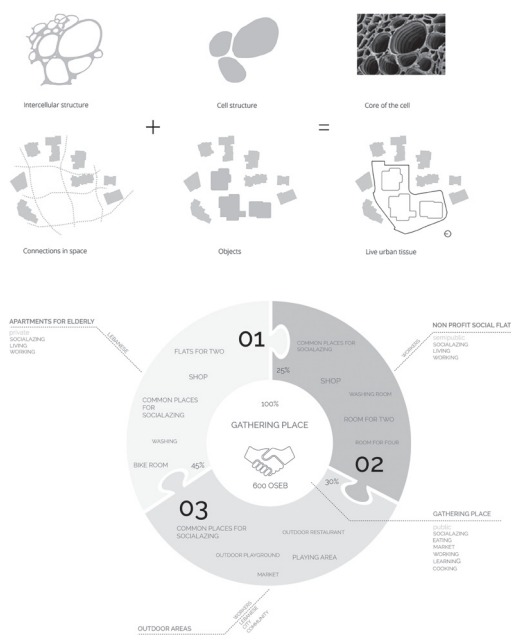
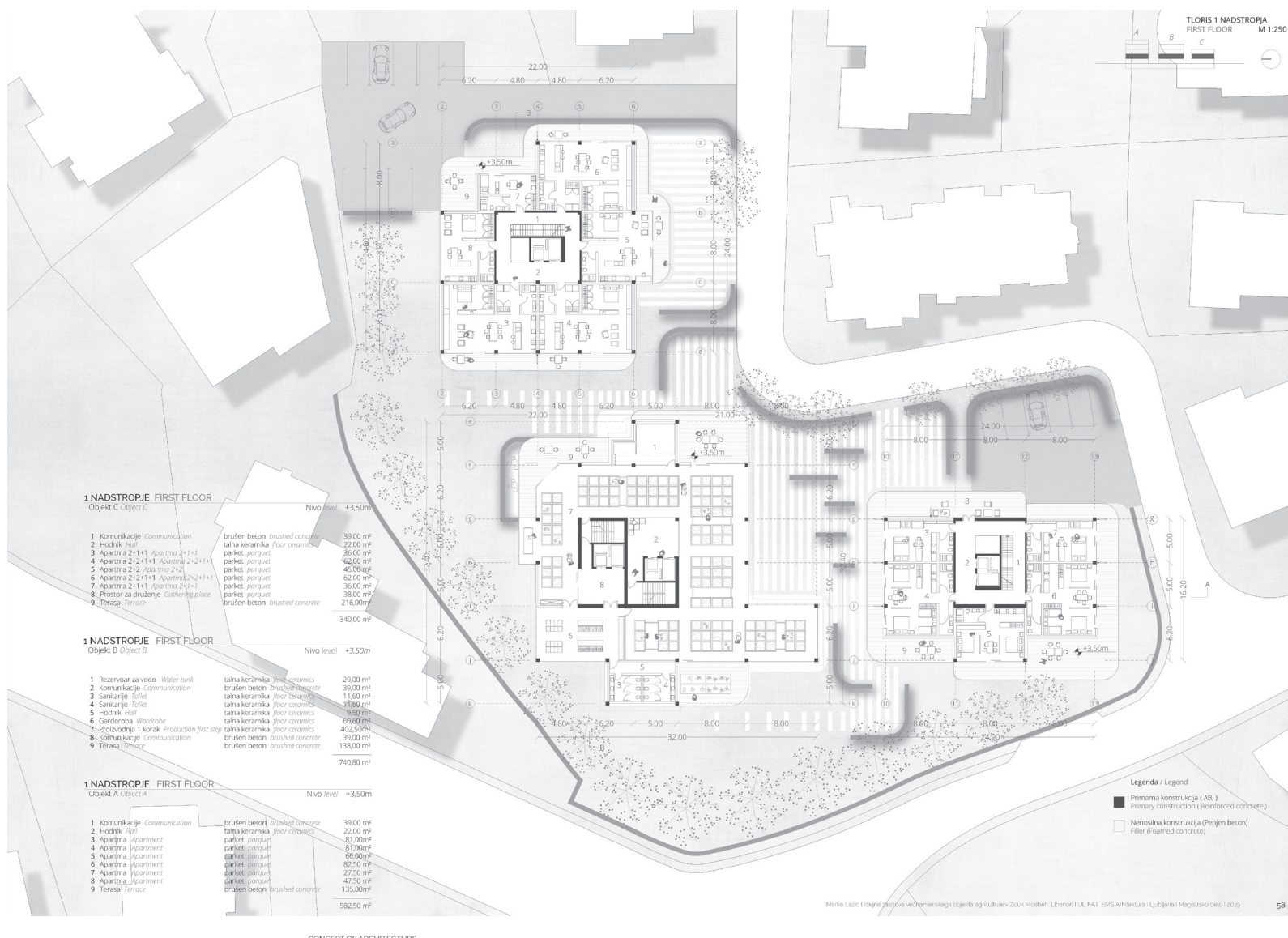
co-working. Ta vzpostavlja povezavo skupnosti, povezovanja različnih generacij in medsebojno sodelovanje pri delu. Hkrati s tem izginja koncept hierarhije in se vzpostavljajo nove smernice v delitvi znanja in hitrega tehnološkega napredka.

Z vidika zasnove delovnih prostorov prihodnosti ti ne bodo vzpostavljali množične proizvodnje, temveč nastopanje, povezovanje, sodelovanje in nadgradnjo. Delovni prostori se bodo popolnoma preoblikovali. Morda bodo v obliki, kakršno poznamo danes, celo povsem izginili in bodo nadomeščeni z nekakšno obliko kampusa, v katerem se bo bolj kot delo posameznika vzpodbujalo delitev znanja in razvoj danes že poznane co-working prostora. Temeljili bodo na skupni zasnovi in zmožnosti takojšnje komunikacije. Vse večji poudarek bo na skupnosti in uveljavitvi pametnih okolij, ki bodo pritegnila vse generacije. Programski koncept izhaja iz okoljskega konteksta in družbenih problematik, ki predstavljajo izjemne možnosti za razvoj. Združuje razvoj degradiranega industrijskega območja ter reševanje naštetih družbenih problematik – rezultat je Re-Co urbana tovarna, ki predstavlja program poslovnega pospeševalnika in bi poleg drugih kvalitete nudil nova delovna mesta in prostor za medgeneracijsko izmenjavo znanja.

Območje Zouk Mosbeh v Libanonu se je v povojnem obdobju preobrazilo iz agrikolturnega v gosto naseljeno območje. Kljub nekakšni povojni zasnovi mesta se ta ni formirala v celoti ter na vseh področjih, predvsem kar se tiče javne infrastrukture in prostorov, ki so poleg stanovanjskih ključni za vzpostavljane mestnega okolja in interakcij v njem. Ob slabo razvitem javnem programu je na območju umeščena fakulteta NDU, ki je ena glavnih ustanov višjega šolstva v državi in predstavlja potencial ne le obravnavanega območja, ampak tudi celotnega Libanona. Obenem z urbanistično zasnovo projekt povezuje stanovanjski in industrijski predel, s čimer vzpostavlja nove povezave in interakcije v prostoru. Projekt razvija koncept delovnih prostorov prihodnosti v obliki poslovnih zaganjalnikov, ki bi mlajšim in starejšim lahko ponudili priložnost, da vzpostavi nova delovna mesta in projekte. Na podlagi medsebojnega sodelovanja se tako odpira možnost za dolgoročno reševanje več desetletij trajajoče problematike prostora.

Osnovni volumen projekta je razdeljen na tri ločene enote, ki s svojim medsebojnim odmikom zagotavljajo vizualno integracijo območja. Za ohranitev komunikacijskih povezav na območju se objekt v nivoju pod terenom, gledano s strani rezidenčnega dela, poveže preko povezovalne lamele, ki programu doprinese skupne prostore. Znotraj njih poteka medsebojna interakcija tako stanujočih v stavbi kot tudi okoliških prebivalcev vseh generacij. Na nivoju stanovanjskega dela se vzpostavi trg, ki mestu ponudi odprt javni prostor, medtem ko se na nivoju industrijskega predela vzpostavi park, ki seže vse do povezovalne lamele objekta in je popolnoma ozelenjen. Na ta način okolišu zagotavlja zeleni tampon, ki doprinese h kvaliteti bivanja. Med omenjenima nivojema poteka tudi neposredna povezava zunaj objekta ter posredna skozi sam objekt, s čimer je stavba popolnoma vpeta v okolje.

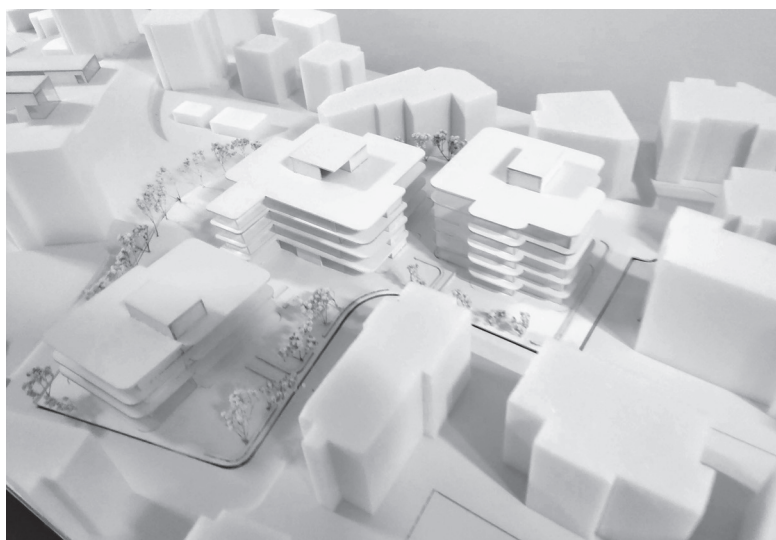
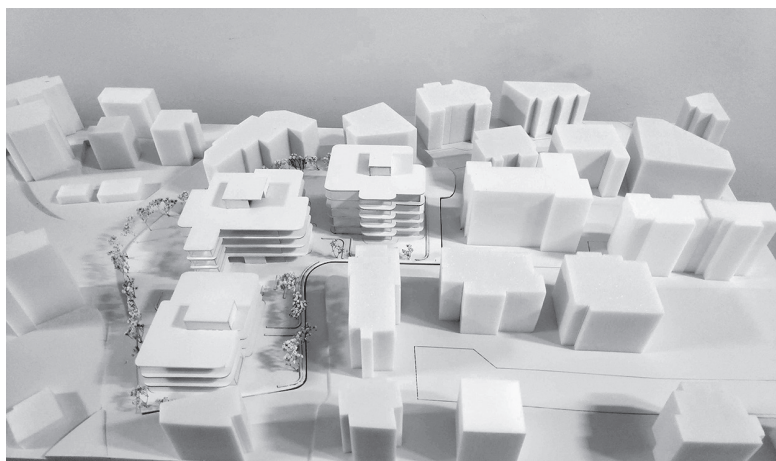
Marko Lazić – Vertikalna agrikultura kot socialni vzvod

Obravnavano območje Zouk Mosbeh zaznamujeta dve izraziti lastnosti. Prva je, da gre za zelo znano agrikulturno območje, in druga, da je izjemno gosto naseljeno, saj je po koncu dolgoletne državljanske vojne postalo pribežališče za veliko število ljudi. Prišleki so v kratkem času zaradi lastnih življenjskih potreb povsem spremenili podobo tedanjega prostora. Velik prirastek prebivalstva v državi so sestavljali emigranti iz Sirije, Egipta, Etiopije, Bangladeša in Indije, ki so v državo pribežali zaradi politične nestabilnosti ali preganjanja. Skozi čas sta se oblikovali dve skupini – skupina avtohtonih prebivalcev, ki prišleke še vedno zavračajo, ter na drugi strani generacije emigrantov, ki so zaradi socialne izključitve izgubile svoj smisel in cilj. Razhajanja med omenjenima skupinama so vidna zlasti v hierarhiji dela, v kateri emigranti opravljajo le pomožna dela, kot so čiščenje in vzdrževanje, medtem ko so zanje druga delovna mesta nedostopna. Glede na sedanje razmere in glede na dejstvo, da živimo v času, ko je

emigrantska problematika vsepovsod prisotna, tega ni mogoče spregledati. To še posebej velja za države, kakršna je Libanon, kjer se zaradi svoje lege na vojnih območji s tovrstno problematiko ukvarja jo vse od začetka. Zlasti starejši domačini so tisti, ki so bili priča vsem spremembam, ki jih je država doživljala in so danes najbolj odporni za nove prilagoditve. Na drugi strani so mlajši manj obremenjeni s tečajno preteklostjo in se lažje soočajo z novimi izzivi med svojimi vrstniki, čeprav različnih kultur in družbeno-kulturnih ozadij.

Avtor obravnava socialno problematiko dveh najbolj ranljivih skupin prebivalcev območja, torej emigrantov in starejših prebivalcev Libanona. Socialna dvojnost se odraža na vseh nivojih družbe, saj emigranti niso sprejeti kot enakovredni člani družbe, starejši Libanonci pa nimajo urejene primerne oskrbe. Dogodki iz preteklosti so močno vplivali na razdvojenost družbe, kar prepoznamo kot najbolj razbito v teh dveh skupinah in njunem nezmožnem

socialno dostojnem delovanju v skupnosti. Našeta dejstva so vplivala na zasnovo in programsko opredelitev projekta, ki vpelje vertikalno agrikulturo kot socialni vzvod, preko katerega se vzpostavlja možnost medsebojnega spoštovanja in družbenega sprejemanja omenjenih skupin. Sodoben kompleks sobivanja z razčlenjenimi stanovanjskimi namestitvami za starejše in emigrante se preplete v osrednji, povezovalni objekt vertikalne agrikulture. Ta služi povezovanju, vzdrževanju in ohranjanju ravnotežja skupnosti v širši družbi. Z razvojem raznolikega programa odprtega za družbo se vzpostavljajo tudi prepotrebne javne površine, ki so obenem prepletene, prehodne in odprte ter občutljive na bližnjo okolico. Skupni, povezovalni prostori agrikulture so nadgrajeni s programom restavracije, ki je namenjen navezavi kompleksa na širši kontekst okolice. Prostor kulturnega doživetja v obiskovalcu vzbudi idejo sprejemanja drugačnosti v danes razdvojeni družbi.

Pri integraciji emigrantov v družbo že obstaja nekaj preverjenih mehanizmov, preko katerih domačini lažje sprejemajo nove ideje in dopuščajo njihovo vključevanje v družbo. Eden od takšnih mehanizmov in katalizatorjev integracije je lahko kmetijstvo oziroma agrikultura. Pri takšnih eksperimentih je eno glavnih vprašanj, kako k problematiki sprva pristopiti. Osnovni cilj uspešnega implementiranja posameznika v družbo je vedno spoštovanje, ki omogoča razvijanje strpnosti in sprejemanja drugačnih ljudi. Posameznikova sposobnost samospoštovanja in spoštovanja je močno odvisno od socialnih okoliščin. Tudi emigranti in ljudje, ki so socialno izključeni, imajo znanje in kompetence, ki pogosto niso prepoznane ali uporabljene, vendar bi bile lahko družbi v korist. Agrikultura tako med ljudmi ustvarja, vzpostavlja in obnavlja manjkajoče socialne dimenzije. V tovrstno dejavnost se vključujejo kot aktivni udeleženci tako, da proizvajajo hrano in izdelke, ki jih lahko tudi tržijo. Posameznik se prek tega zave, da družbi nekaj prispeva, ne le prejema oziroma jemlje. Panoga kot taka vzpodbuja tudi urbani razvoj in ekologijo, ki prav tako bogatita celotno skupnost, krepi pa se tudi zavedanje posameznika o njegovem prispevu družbi. To krepi skupnost ter posledično omogoča sprejemanje in vzpostavljanje prepotrebni povezav med različnimi sloji in generacijami. Gre za združevanje in vzpostavljanje spoštovanja med ljudmi različnega izvora in socialnih ozadji na prostoru, ki ga kultivirajo skupaj. Povedano drugače, agrikultura predstavlja socialni vzvod, prek katerega lahko premikamo družbene meje.